

УДК 33.436:339.13

Єкель Г.В., аспірант

Вінницький національний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ІНТЕГРАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ДО СВІТОВОГО РИНКУ

У статті представлений організаційно-економічний механізм інтеграції підприємств агропромислового комплексу у світовий ринок. Автором запропоновано концептуальний підхід до його формування, наведені основні його складові.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, інтеграція, процес.

Yekel G.

ORGANIZATIONAL-ECONOMIC MECHANISM OF INTEGRATION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES TO WORLD MARKETS

The article presents organizational and economic mechanism of integration of agricultural enterprises in the global market. The author proposed a conceptual approach to its formation, are its main components.

Key words: organizational and economic mechanism, integration process.

Єкель Г.В.

ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ ИНТЕГРАЦИИ ПРЕДПРИЯТИЙ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА К МИРОВОМУ РЫНКУ

В статье представлен организационно-экономический механизм интеграции предприятий агропромышленного комплекса в мировой рынок. Автором предложено концептуальный подход к его формированию, приведены основные его составляющие.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, интеграция, процес.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Одним із ключових факторів забезпечення сталого економічного розвитку держави і окремих її регіонів та задоволення соціально-економічних потреб населення є рівень конкурентоспроможності агропромислового виробництва, який формується за рахунок організаційних й економічних важелів та інструментів. Необхідність розвитку та поглиблення інтеграційних зв'язків у сільському господарстві як фактора підвищення ефективності функціонування кожного окремого підприємства, агропромислового комплексу і всієї економічної системи не викликає

сумніву. Однак поєднання державного регулювання та законів розвитку ринкової економіки вимагає розробки певного механізму, який дасть змогу товаровиробникам розширити ринки збуту, підвищити конкурентоспроможність та якість продукції, вийти за межі національної економіки. Саме ним і виступає організаційно-економічний механізм агропромислової інтеграції.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Окремі питання розробки теорії та практики інтеграційних процесів у світову економіку досліджують вітчизняні вчені-аграрники: В.Г. Андрійчук, В.П. Василенко, П.І. Гайдучий, В.М. Геєць, Г.М. Заболотний, Г.М. Калетнік, М.Ю. Коденська, Ю.О. Нестерчук, А.Г. Мазур, М.Й. Малік, О.О. Мороз, В.Я. Месель-Веселяк, П.Т. Саблук, О.О. Прутська, В.К. Терещенко. Даній темі присвячені також праці відомих зарубіжних вчених, зокрема: У. Ансоффа, М. Бенуа, Л. Блана, М. Бредлі, М. Портера, Д. Рікардо, Р. Оуена та інших. Разом з тим питання формування і функціонування організаційно-економічного механізму агропромислової інтеграції є настільки об'ємним і складним, що потребує подальших наукових досліджень. Зокрема, виникає необхідність у вивченні та визначенні складових понятійної системи організаційно-економічного механізму інтеграції як економічної категорії, принципів, методів і факторів обґрунтування специфічності інтеграційних процесів.

Цілі статті. Метою даної роботи є розробка концептуального підходу до формування організаційно-економічного механізму інтеграції підприємств агропромислового комплексу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Агропромислова інтеграція є закономірним процесом розвитку ринкової економіки. Саме вона дає можливість відновити втрачені зв'язки між промисловістю та сільським господарством, значно скорочує час на виготовлення готової продукції. Процес агропромислової інтеграції активізує інвестиційну діяльність та створює потужні конкурентоспроможні об'єднання.

Основний зміст агропромислової інтеграції полягає в поглибленні технологічних, економічних, організаційних і інших зв'язків між сільсько-господарськими, промисловими і обслуговуючими підприємствами та супроводжується створенням різних інтегрованих агроформувань, які забезпечують раціональніше й ефективніше використання всього виробничого потенціалу [3]. По суті, агропромислова інтеграція є вертикальною інтеграцією, оскільки охоплює весь виробничий ланцюг: сировина – переробка продукції – готовий продукт – реалізація. Вона дозволяє забути про сезонність сільськогосподарського виробництва,

зменшує залежність від природно-кліматичних умов, зменшує розбіжності між тривалістю процесу виробництва та робочим періодом.

Розглянемо організаційно-економічний механізм формування агропромислової інтеграції. Незважаючи на дослідження сутності та складових організаційно-економічного механізму управління багатьма науковцями, не існує єдиної точки зору на дане питання.

Організаційно-економічний механізм агропромислової інтеграції у світовий ринок повинен містити у собі такі системи [5]:

- 1) цільова система;
- 2) функціональна система;
- 3) система забезпечення.

На нашу думку, до організаційно-економічного механізму необхідно включити ще кілька складових (рис.1).

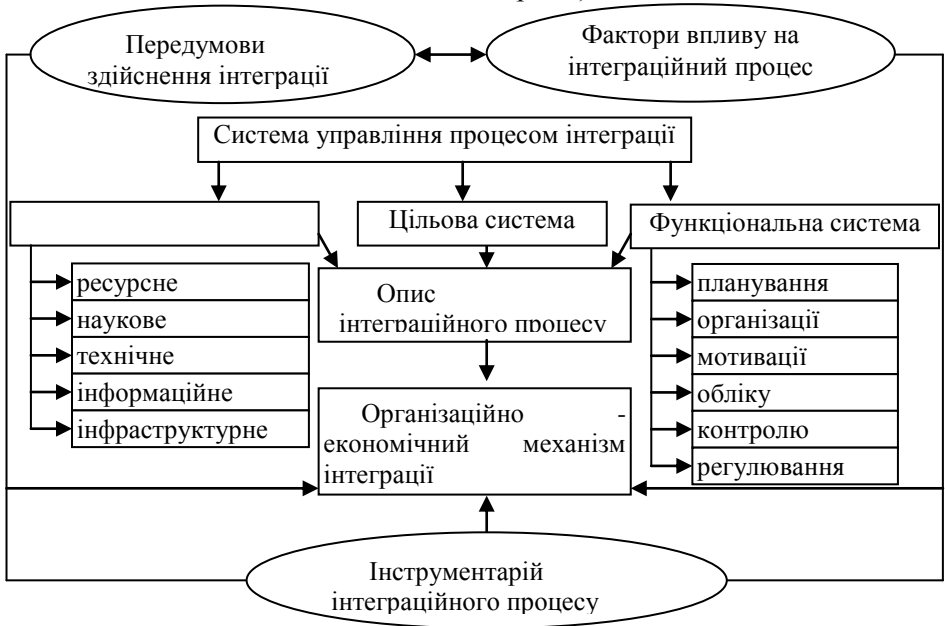

Рис.1. Організаційно-економічний механізм інтеграції.

Управління процесом інтеграції передбачає розробку системи правил, необхідних для запуску механізму інтеграції. Це має відбуватися на двох рівнях – макро (державний рівень) та мікро (рівень інтеграційного утворення). Макрорівень управління полягає у законодавчому забезпеченні, а саме: правовому регулюванні інтеграційних процесів, закріпленні діяльності інтеграційного угруповання, визначенні напрямів і

механізмів державної підтримки. Мікрорівень – розробка програм, процедур та певних інструкцій щодо здійснення інтеграційного процесу.

Система цілей організаційно-економічного механізму інтеграції підприємств АПК містить у собі тактичні, стратегічні та оперативні цілі інтеграційного процесу. Так, стратегічні, орієнтовані на довгострокову перспективу і мають на меті вирішення таких завдань:

- здобуття позицій монополіста на ринку;
- зростання прибутковості усіх учасників процесу інтеграції;
- відновлення виробничого потенціалу агропромислового комплексу;
- розширення меж міжнародної співпраці;
- підвищення рівня життя населення;
- досягнення соціально-економічного ефекту.

Стратегічні цілі можуть змінюватися, залежно від етапу інтеграційного процесу.

Тактичні цілі відображають окремі етапи досягнення стратегічних цілей. До них відносять:

- зростання конкурентоспроможності продукції;
- поліпшення якості продукції;
- використання сучасних досягнень науково-технічного процесу;
- створення безвідходних технологій;
- залучення інвестиційних ресурсів;
- вирішення питань урбанізації та розвитку малих та середніх міст.

Оперативні цілі визначаються на основі стратегії розвитку інтеграційного процесу і реалізуються в рамках стратегічних ідей та поточних установок. Якщо стратегічні цілі виражають якісні параметри існування, то оперативні – навпаки, кількісні показники діяльності на певний період. Оперативні цілі, пов'язані з вирішенням поточних проблем, описують результати, необхідні для досягнення тактичних і стратегічних цілей.

Оперативні цілі включають:

- формування конкурентоспроможних структур;
- посилення синергетичних зв'язків між суб'єктами інтеграції;
- налагодження інформаційних потоків;
- підвищення ефективності виробництва;
- зростання рівня інноваційності;
- ефективніше використання наявних потужностей;
- розподіл витрат і ризиків між учасниками інтеграційного процесу;
- забезпечення належних умов реалізації трудового потенціалу;
- підвищення рівня зайнятості населення;

- заохочення регіональної та державної влади до співпраці з учасниками інтеграційного процесу.

Система забезпечення процесу інтеграції поєднує у собі ресурсне, наукове, технічне, інформаційне та інфраструктурне забезпечення управління інтеграційним процесом.

Організаційно-економічний механізм інтеграції включає такі основні функціональні підсистеми: планування, організації, мотивації, обліку, контролю та регулювання [5].

Опис інтеграційного процесу, а саме: етапи здійснення інтеграції, вибір форми інтеграційного об'єднання, суб'єктів, напрямку інтеграції – запускає організаційно-економічний механізм інтеграції у дію.

Розробка концептуальних засад інтеграційного процесу передбачає обґрунтування передумов, факторів, структури та інструментів, необхідних для його реалізації (рис. 2).

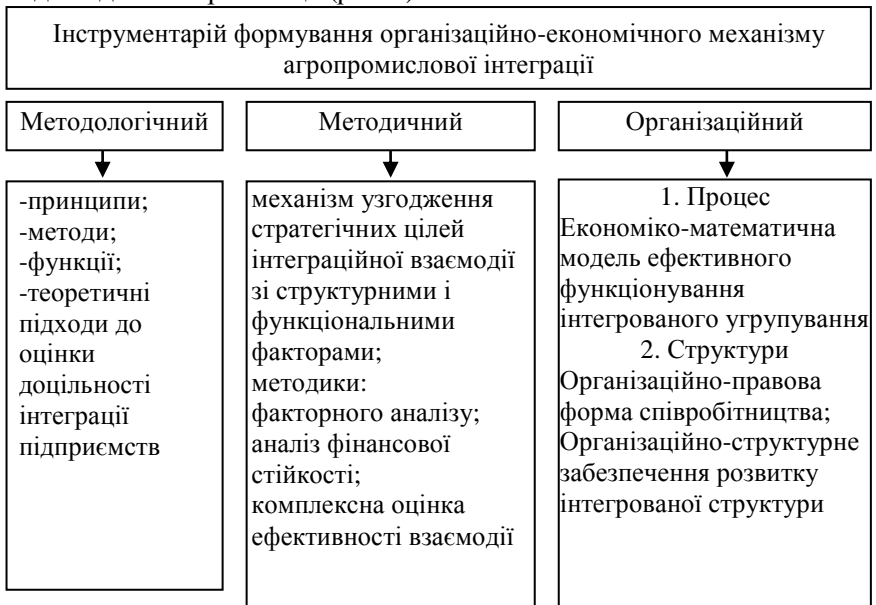

Рис. 2. Інструментарій формування організаційно-економічного механізму агропромислової інтеграції

Розглянемо більш детально методологічний інструментарій формування організаційно-економічного механізму інтеграції.

При формуванні організаційно-економічного механізму інтеграції необхідно брати до уваги наступні принципи:

- врахування інтересів усіх учасників інтеграційного процесу;

- органічний тип взаємовідносин між суб'єктами інтеграції [2];
- економічний симбіоз між підприємствами – учасниками інтеграційного процесу;
- дотримання балансу між ієрархічним й органічним типом організації [7];
- розподіл та контроль управлінських функцій;
- врахування потенціалу кожної форми інтеграції, аналіз її сильних і слабких сторін;
- пропорційності розподілу основного капіталу та прибутку між учасниками інтеграційного процесу;
- гнучкість у прийнятті рішень;
- координація спільних зусиль з урахуванням характеру зв'язків між учасниками, які входять в інтегровану структуру;
- наявність координуючого центру;
- зацікавленість з боку учасників;
- паритетність умов учасників;
- порівняння та альтернативність варіантів управлінських рішень при їх виборі;
- фінансова та господарчо-економічна єдність.

При дослідженні інтеграційного процесу, на наш погляд, необхідно використовувати наступні методи:

- економічного стимулювання;
- планування;
- прогнозування;
- правового соціального регулювання;
- державного регулювання;
- ринкового саморегулювання;
- оцінки;
- порівняльний метод при визначенні ефективності взаємодії окремих учасників до і після інтеграції;
- прикладні прийоми: експериментального вивчення економічних явищ (методи експертних оцінок, методи теорії нечітких множин, кластерного аналізу), математичної статистики.

Організаційно-економічний механізм інтеграції базується на реалізації таких функцій:

- розподільча – розподіл керівних повноважень і відповідальності керівництва новоутвореної структури;
- інформаційна – розробка процедури розповсюдження інформації між учасниками інтеграційного процесу;
- організаційна – уточнення структури нового утворення;

- реалізація єдиної кадрової політики (розстановка персоналу, наймання нових працівників);
- забезпечення єдиної стратегії інвестиційної і фінансової діяльності;
- координація оперативної господарської діяльності учасників;
- оцінка результатів і забезпечення зворотного зв'язку полягає в розробці системи збалансованих показників процесу злиття: планування бажаного синергетичного ефекту, контролю успішності заходів, що проводяться [1];
- управління проектом – розробка комплексного плану реалізації проекту;
- проведення науково-дослідних робіт;
- контролююча – фінансовий і адміністративний контроль діяльності учасників.

Передумови здійснення інтеграційного процесу та фактори, які на нього впливають, безумовно, є взаємопов'язаними.

Основними передумовами створення інтегрованих формувань є усунення монополізму переробних підприємств по відношенню до товаровиробників і створення рівних умов в отриманні прибутку від спільної діяльності [8].

Дибач І.Л. однією з головних передумов звернення до економічної інтеграції вважає виникнення синергетичного ефекту, практичним виявом якого є формування нових властивостей, функцій і механізмів функціонування інтеграційної сполуки [4].

Основними причинами інтеграції для суб'єктів інтеграційного утворення є:

- незначна частка власного капіталу;
- нестача власних обігових коштів;
- недосконала система управління витратами на підприємстві;
- суттєвий вплив інфляційних процесів на результати фінансово-господарської діяльності;
- збитковість підприємств;
- зростання дебіторської заборгованості;
- ускладнений доступ до кредитних ресурсів.

Фактори впливу на інтеграційний процес можуть бути екзогенними та ендогенними.

Найпоширенішими екзогенними чинниками є: поточний стан антимонопольного регулювання в країні та рівень захисту економічної конкуренції на інституційному рівні [4]. Також до зовнішніх факторів впливу можна віднести: політичну стабільність, рівень платоспроможного

попиту на продукцію.

Ендогенні чинники обумовлені внутрішнім рівнем розвитку майбутніх учасників об'єднання. Запобіжне передбачення вектора дії внутрішніх чинників дозволяє визначити імовірні ризики, здатні вплинути на ефективність інтеграційного процесу та мінімізувати їх прояви ще до початку і впродовж інтеграційного процесу. Ендогенні чинники впливу на інтеграційний процес можуть бути: техніко-технологічні, організаційно-комунікаційні, фінансово-економічні, соціальні (рис. 3).

Рис. 3. Чинники впливу на інтеграційний процес

Отже, на наш погляд, організаційно-економічний механізм інтеграції підприємств агропромислового комплексу є системою економічних, правових, організаційних і технічних способів і методів ринкової економіки, які у взаємодії з державним регулюванням,

підвищують рівень конкурентоспроможності виробництва учасників інтеграційного утворення та дають можливість здійснити вихід інтеграційного об'єднання на внутрішній та на міжнародні ринки.

Висновки. Організаційно-економічний механізм інтеграції підприємств агропромислового комплексу повинен забезпечити використання об'єктивних економічних законів, закономірностей та ресурсів для досягнення поставлених цілей. Даний механізм має складну та динамічну структуру, яка формується під впливом поєднання державних методів управління і ринкових важелів регулювання розвитку агропромислового комплексу. На основі проведеного дослідження стає можливим вирішення подальших завдань формування та реалізації організаційно-економічного механізму інтеграції підприємств агропромислового комплексу у світовий ринок.

1. Галпін Т. Дж., Хендон М. Полное руководство по слияниям и поглощениям компаний: пер. с англ.-М.: Изд. дом «Вильямс», 2005. – 240 с.
2. Гаман П.І. Інтеграція у розвитку державного регулювання агробізнесу / П.І. Гаман // Агросвіт. – 2011. – № 20. – С. 2–5.
3. Данилів Б.В. Розвиток вертикальної інтеграції як напрям підвищення ефективності свинарства/ Б.В. Данилів // Економіка АПК. – 2011. – №1. – С. 46–52.
4. Дибач І.Л. Концептуальні засади визначення ефективності економічної інтеграції невеликих підприємств / І.Л. Дибач // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №9(111). – С. 113–119.
5. Карачина Н.П. Організаційно-економічний механізм: проблематика термінології / Н.П. Карачина // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – №10(125). – С. 23–27.
6. Кужель М.А. Організаційно-економічний механізм управління перспективним розвитком виробничо-господарських систем: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спеціальність 08.00.03 / М.А. Кужель. – Донецьк, 2011. – 20 с.
7. Кушмаєва В.В. Державне стимулювання створення на аграрному ринку інтеграційних об'єднань / В.В. Кушмаєва // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – №5. – С. 89–91.
8. Саблук П.Т. Формування міжгалузевих відносин: проблеми методології та термінології / П.Т. Саблук, М.Й. Малік, В.Л. Валентинов. – К.: ІАЕ, 2002. – 294 с.